

Sonja Kovačević*
Marina Tatalović**

Razvoj Hrvatskog kvalifikacijskog okvira

UDK: 331.5:37](497.5)
Pregledni članak

Primljeno: 21. 5. 2012.
Prihvaćeno: 14. 5. 2013.

Sažetak: *Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO) jest alat stvoren s namjerom da osigura uspostavu preglednog, održivog i usporedivog sustava kvalifikacija koje egzistiraju i/ili se stječu u Republici Hrvatskoj te da ga poveže s Europskim kvalifikacijskim okvirom (EQF) i Kvalifikacijskim okvirom europskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA) kao i posredno s nacionalnim kvalifikacijskim okvirima ili sustavima drugih zemalja. U svrhu realizacije ovog zahtjevnog projekta, koji traje već skoro jedno desetljeće, u Hrvatskom je saboru 8. veljače 2013. godine donesen Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru.*

Ostvarivanje pretpostavka za razvoj i provedbu HKO-a teklo je paralelno s razvojem Europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje (EKO/ EQF) i Kvalifikacijskog okvira europskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA).

Na međunarodnoj razini, zadaća HKO-a jest priznavanje razina kvalifikacija, odnosno stupnja obrazovanja, te prepoznavanje kvalifikacija i pripadajućih kompetencija na zahtjevnom europskom tržištu rada i obrnuto. Također je zadaća HKO-a da međuresornom suradnjom državnih institucija i nacionalnih i sektorskih tijela osigura povezivanje tržišta rada i obrazovanja na realnim osnovama i potrebama te da se pristupi izradi standarda zanimanja i standarda kvalifikacija temeljenim na ishodima učenja kao i osiguranju sustava kvalitete u obrazovanju i dodjeli kvalifikacija, bez obzira na način stjecanja pojedinih kompetencija.

Ključne riječi: *Hrvatski kvalifikacijski okvir, Kvalifikacijski okvir Europskog prostora visokog obrazovanja, Europski kvalifikacijski okvir, ishodi učenja, tržište rada, kompetencije, cjeloživotno učenje, mobilnost, osiguravanje kvalitete.*

Sonja Kovacevic*

Marina Tatalovic**

Development of the Croatian Qualification Framework

UDC: 331.5:37](497.5)

Review article

Accepted: 21st May, 2012Confirmed: 14th May, 2013

Summary: *The Croatian Qualification Framework (CQ; Croatian: Hrvatski kvalifikacijski okvir, HKO) is a tool created to establish a stable and comparable qualification system (from qualifications that exist and/or are acquired in Republic of Croatia) and to link it to the European Qualification Framework (EQF), the Qualification Framework of European Higher Education Area (QF-EHEA) and further to indirectly link it to the national qualification framework or systems of other nations. On February 8, 2013 the Croatian Parliament wrote a Bill for Croatian Qualification Framework, in order to fulfill this complex and demanding project, which has been pending for almost a decade now. Accomplishing the prerequisites for development and implementation of the CQF ran in parallel with the development of European Qualification Framework for lifelong education (EKO/ EQF) and Qualification Framework of European Higher Education Area (QF-EHEA).*

Besides the international recognition and acceptance of the qualification levels, i.e. education levels, and recognizing the qualifications and related competencies on the European workforce marketplace and vice versa, the task of CQF is for the cooperation between international institutions and Croatian government agencies to assure the realistic and necessary linkage of the workforce marketplace and the education. In addition, the task of CQF is to move toward the development of the occupational standards and qualification standards based upon the educational outcome, as well as to ensure the system of excellence in education and to assign the qualifications, regardless of the manner in which individual competencies are achieved.

Keywords: *Croatian Qualification Framework, Qualification Framework of European Higher Education Area, European Qualification Framework, educational outcome, workforce marketplace, competencies, lifelong education, mobility, quality assurance.*

1. Uvod

Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO) jest nacionalni projekt koji se razvijao kroz više faza, a donesen je uz suglasnost svih socijalnih partnera. Intenzivniji razvoj HKO-a počinje paralelno s događanjima na europskim prostorima po pitanju obrazovanja i osposobljavanja u području strukovnog obrazovanja kao i u području visokoškolskog obrazovanja te isticanja potrebe za jačom i sustavnom povezanošću obrazovanja s potrebama tržišta rada. Istovremeno je naglašena potreba suvremenog čovjeka za cjeloživotnim učenjem kako bi se postigle kompetencija koje omogućuju lakšu zapošljivost i pokretljivost.

Ovaj projekt ima naglašen europski kontekst. Naime, s obzirom na predanost niza zemalja da razviju vlastite kvalifikacijske okvire, ovaj je proces postao središtem zajedničke europske obrazovne politike te rezultirao razvojem Europskoga kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje (EQF) – najvažnijim projektom Opće uprave za obrazovanje i kulturu tijekom mandata prijašnje Europske komisije.

EQF jest zajednički europski referentni okvir, odnosno alat za prevođenje i međusobno razumijevanje kvalifikacija, odnosno njihovih razina, a osnovna mu je uloga povezati nacionalne kvalifikacijske okvire i/ili sustave i učiniti ih čitljivim, razumljivim i prepoznatljivim u različitim zemljama Europe. Popularno ga zovu „meta“ okvir ili „okvir okvira“ i ne pripada niti jednoj zemlji.

U EQF-u dogovoreno je osam kvalifikacijskih razina koje se opisuju pomoću ishoda učenja. EQF uzima u obzir činjenicu da su europski sustavi obrazovanja i osposobljavanja toliko različiti da je nužan prijelaz na ishode učenja da bi se omogućilo uspoređivanje i suradnja između zemalja i institucija.

Razine obuhvaćaju raspon kvalifikacija, od osnovne (razina 1. – završene osnovne škole) do napredne razine (razina 8. – doktorat). Kao instrument promicanja cjeloživotnog učenja, EKO obuhvaća sve razine kvalifikacija koje se mogu steći u općem, strukovnom, kao i visokoškolskom obrazovanju i osposobljavanju.

Paralelno u području visokoškolskog obrazovanja razvio se Kvalifikacijski okvir Europskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA) ili popularnije Bolonjski proces, koji razlikuje tri razine kvalifikacija.

Prvi korak prema ustrojavanju EQF-a započeo je objavom Bolonjske deklaracije u području visokoškolskog obrazovanja te uvođenjem sustava prijenosa ECTS bodova (*European Credit Transfer and Accumulation System*), dopunske isprave te ishoda učenja. Tada se dogodio pomak u shvaćanju misije obrazovanja koji je pozornost sa zahtjeva za upis na studij i razmatranja kurikula prebacio na ishode procesa učenja i na jednu od osnovnih uloga – stjecanje kvalifikacije koja će omogućiti zapošljavanje.

Europski kvalifikacijski okvir i Bolonjski proces imaju preklapanja i sličnosti u poticanju transparentnosti, obvezi osiguranja kvalitete, prikazu razina složenosti ishoda učenja i osnovnim ciljevima – mobilnosti i poticanju zapošljavanja i cjeloživotnog učenja, ali poostoje i razlike između njih. Bolonjski proces harmonizira visokoškolske sustave 47 zemalja Europe, a Europski kvalifikacijski okvir ostaje na povezivanju i olakšavanju međusobnoga razumijevanja i prepoznavanja kvalifikacija na svim razinama obrazovanja među 35 zemalja Europe. Bolonjski proces uvodi tri osnovne razine obrazovanja (preddiplomski, diplomski i poslijediplomski studij), dok EQF obuhvaća cijelu vertikalnu, uključujući sve oblike učenja (formalno, neformalno i informalno). Osnovne tri razine Bolonjskog procesa odgovaraju 6., 7. i 8. razini EQF-a, a kratki ciklusi obrazovanja 5. razini. I jedan i drugi „meta“ okvir predviđaju obvezu izrade i prezentiranja izvješća o povezivanju prema odgovarajućim tijelima Europske komisije i Vijeća Europe te poštivanja određenih kriterija i postupaka za povezivanje.

U radu je riječ o dvama procesima, europskom i nacionalnom, o dosadašnjim postignućima u stvaranju HKO-a te osnovnim elementima HKO-a kao i Zakona o HKO-u koji će omogućiti njegovu provedbu i potaknuti na promjene u području obrazovanja i osposobljavanja na svim razinama.

2. Europski procesi izgradnje kvalifikacijskih okvira

Kao što je već naznačeno, transformacije koje se događaju na europskom prostoru obrazovanja već više od desetljeća nastoje promijeniti pristup obrazovanju i staviti ga u dvojaku funkciju – u službu tržištu rada i u svrhu stvaranja uvjeta za nastavak obrazovanja, s namjerom da bude prepoznato ne samo na nacionalnoj već i na međunarodnoj razini. To je rezultiralo razvijanjem kvalifikacijskih okvira na više načina i razina. Za potrebe ove teme razmatrat ćemo tri vrste kvalifikacijskih okvira:

- nacionalni kvalifikacijski okvir (NQF)
- Europski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje (EQF)
- Kvalifikacijski okvir Europskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA)

Nacionalni kvalifikacijski okvir pripada određenoj državi ili regiji (unutar države ili više država) i nalazi se u različitim fazama razvoja. Trenutačno se na području 35 zemalja (27 članica EU-a, Hrvatska, Makedonija, Island, Norveška, Srbija, Crna Gora, Turska i Lihtenštejn) razvija 39 nacionalnih kvalifikacijskih okvira (Velika Britanija ima odvojene okvire za Englesku i Sjevernu Irsku, te Wales i Škotsku. Belgija razvija posebne okvire za Flandriju, i francusku i njemačku govornu zajednicu). Od toga 29 zemalja razvija sveobuhvatne kvalifikacijske okvire koji pokrivaju sve vrste i razine kvalifikacija. Ostale zemlje

imaju djelomične NQF-e koji pokrivaju ograničen broj vrsta i razina kvalifikacija ili se sastoje od različitih okvira za pojedine dijelove sustava obrazovanja i osposobljavanja.

Za osam razina kvalifikacija odlučilo se 26 zemalja, a ostale imaju 5, 7, 9, 10 ili 12 razina. Potrebno je istaknuti da sve zemlje upotrebljavaju ishode učenja kao osnovu za definiranje opisnica razina. 21 NQF formalno je usvojen, a 4 zemlje u potpunosti provode svoje kvalifikacijske okvire.

Neke zemlje, poput Hrvatske, Islanda, Poljske i Rumunjske iskoristit će uvođenje nacionalnih kvalifikacijskih okvira kao reformskog alata za promjene u sustavu obrazovanja i osposobljavanja te osiguranja sustava kvalitete kao i u svrhu poticanja cjeloživotnog učenja.

Da bismo razumjeli ulogu i važnost uspostavljanja Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira, potrebno je osvrnuti se na događaje i dokumente koji su doprinijeli stvaranju Europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje (EKO, EQF) i Kvalifikacijskog okvira europskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA) koji imaju zajedničku svrhu – povezivanje i razvijanje europskog tržišta rada i stvaranje društva znanja. QF-EHEA odnosi se isključivo na kvalifikacije stečene u okviru visokoškolskog obrazovanja i razlikuje tri razine obrazovanja i kvalifikacija, dok se EQF odnosi na sve stupnjeve obrazovanja i stečenih kvalifikacija uključujući i visokoškolsko obrazovanje i visokoškolske kvalifikacije.

Jedan od važnijih koraka prema navedenom cilju bila je Lisabonska deklaracija – Konvencija o priznavanju kvalifikacija iz područja visokog obrazovanja na području Europe iz 1997. godine. Nakon toga, 1999. potpisana je Bolonjska deklaracija poznatija pod nazivom „Bolonjski proces“ kojom je započela reforma sustava visokog obrazovanja s namjerom da se stvori usporediv i kompatibilan sustav visokog obrazovanja, a koju do danas potpisuje 47 zemalja, među njima je i Republika Hrvatska koja je dokument potpisala 2001. god., a provedbu započela 2005. godine.

Na desetu obljetnicu Bolonjskog procesa održana je ministarska konferencija u Beču i Budimpešti i tada je ostvaren Europski prostor visokog obrazovanja, kako je to bilo i predviđeno 1999. godine. Dva su osnovna instrumenta za stvaranje EHEA-a: uspostava sustava kvalitete i izgradnja nacionalnih kvalifikacijskih okvira.

Posljednja ministarska konferencija o Bolonjskom procesu održana je u travnju 2012. godine u Bukureštu gdje su se ministri, između ostalog, obvezali da će poraditi na izgradnji nacionalnih kvalifikacijskih okvira baziranih na definiranju i evaluaciji ishoda učenja, što će osigurati veću otvorenost sustava visokog obrazovanja, te na bržem povezivanju nacionalnih kvalifikacijskih okvira s QF-EHEA-om. Također je apostrofirana potreba veće suradnje i

uključivanja poslodavaca u procese stjecanja poduzetničkih vještina kao i donošenja obrazovnih programa te na osiguravanja uvjeta za cjeloživotno učenje. Preporučeno je da se razmotri mogućnost priznavanja 5. razine EQF-a za kratke cikluse visokoškolskog obrazovanja.

Paralelno s aktivnostima u području visokog obrazovanja, Europsko vijeće 2000. godine donijelo je „Lisabonsku strategiju“ u kojoj je postavljen cilj da Europska unija postane najkonkurentnije gospodarstvo na svijetu do 2010. godine te da se dostigne puna zaposlenost. Kako se već prvih godina uvidjelo da se to neće ostvariti, Europsko vijeće 2005. godine donosi tzv. „Revidiranu Lisabonsku strategiju“ koja je preusmjerila prioritete Europske unije na rast i zapošljavanje. Kroz oba dokumenta Europsko vijeće zaključilo je da bi povećana transparentnost kvalifikacija trebala biti jedna od glavnih pretpostavaka neophodnih za prilagođavanje sustava obrazovanja i osposobljavanja zahtjevima tržišta rada i društvu znanja.

U Barceloni 2002. godine Europsko vijeće uputilo je poziv sveučilišnom sektoru na suradnju te rad na poboljšanju transparentnosti metoda priznavanja kvalifikacija u području strukovnog obrazovanja. Iste godine donosi se Rezolucija o cjeloživotnom učenju kojom je Europska komisija dobila zadaću koristiti se iskustvima Bolonjskog procesa u svrhu razvijanja okvira za priznavanje kvalifikacija na području strukovnog obrazovanja.

Nastavlja se Kopenhaška deklaracija (Vijeće ministara, studeni 2002. god.) na temu unaprjeđivanja europske suradnje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju koja apostrofira znanje kao temelj za razvoj otvorenog gospodarstva Europe. Ključan dio ove strategije jest i razvoj visokokvalitetnog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, posebno u pogledu promicanja socijalne uključenosti, pokretljivosti, zapošljavanja i konkurentnosti.

Slijede drugi dokumenti, odluke, zaključci i smjernice, da bi se 2004. godine krenulo u razvoj EQF-a kao odgovora na zahtjeve zemalja članica, socijalnih partnera i drugih sudionika za zajedničkom referencom koja bi povećala transparentnost kvalifikacija.

Jedan od najvažnijih dokumenata jest preporuka Europskog parlamenta i Vijeća pod nazivom *Europski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje iz travnja 2008. godine* koja uključuje sve ranije dokumente. Preporuka je također usklađena s okvirom za Europski prostor visokog obrazovanja i deskriptore ciklusa u okviru Bolonjskog procesa, u Bergenu 2005. godine.

Po pitanju provedbe Kopenhaške deklaracije, posljednja konferencija ministara za područje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja održana je 2010. godine u Brugesu (Belgija), a rezultirala je određivanjem dugoročnih ciljeva za sljedeće desetljeće. Istaknuto je da su zemlje (uključujući i Republiku Hrvatsku) napredovale u uspostavljanju kvalifikacijskih okvira i pristupanju procesima

osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju, ali da je puno toga još u fazi planiranja te da je potrebna veća fleksibilnost u povezivanju ishoda učenja s potrebama tržišta rada.

Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Europa 2020, koju je Europska komisija donijela 2010. godine, obvezuje države članice na povećanje otvorenosti i davanje važnosti obrazovnim sustavima stvaranjem nacionalnih kvalifikacijskih okvira te prilagođavanjem ishoda učenja potrebama tržišta rada.

Pojavila se potreba dodatnog poticanja obrazovanja odraslih te je Vijeće Europske unije donijelo „Rezoluciju o obnovljenoj Europskoj agendi za obrazovanje odraslih“ (Službeni list EZ-a C 372, 20.12.2011.) u kojoj se ističe da iako cjeloživotno učenje obuhvaća učenje od predškolske do umirovljeničke dobi, obrazovanje odraslih predstavlja vitalnu komponentu kontinuiteta cjeloživotnog učenja.

3. Razvoj Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira

Godinu 2004. možemo navesti kao vrijeme kad se uz temu cjeloživotnog učenja počela jasnije apostrofirati tema izrade okvira za prepoznavanje kvalifikacija kao važnog čimbenika u povezivanju tržišta rada i obrazovanja. Slične aktivnosti u vezi s povezivanjem obrazovanja i potreba gospodarstva zabilježene su i ranije u okviru nekih CARDS¹ projekata i drugih sporadičnih seminara i događanja u okviru obrazovnih institucija kao i onih koji skrbe o obrazovanju unutar gospodarskog sektora. Za primjer možemo navesti aktivnosti Odjela za obrazovanje Hrvatske obrtničke komore i proces uvođenja dvojnog sustava obrazovanja za obrtnička zanimanja (1996.) i kasnije jedinstvenog modela obrazovanja za obrtnička zanimanja (2003.)

Obrazovne institucije u području strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj na poticaj ETF-a (European Training Foundation) već početkom 2005. godine počinju o ovoj temi održavati stručne skupove i aktivno se uključivati u europske procese.

Slijedi osnivanje radne grupe u tadašnjem Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa koja je tijekom 2006. godine izradila dokument pod nazivom *Polazne osnove HKO-a* i koji je Vlada RH prihvatila sredinom 2007. godine. U dokumentu su dane osnovne smjernice za izradu HKO-a te gospodarsko i šire društveno obrazloženje potrebe izrade HKO-a.

Nakon toga krenulo se u izradu HKO-a u kojem je obuhvaćeno opće, strukovno i visokoškolsko obrazovanje bez obzira na oblik učenja. Aktivnost je

¹ Program CARDS (*Community Assistance For Reconstruction, Development and Stabilisation*) – jedinstveni instrument financijske i tehničke pomoći Europske unije državama regije tzv. zapadnoga Balkana koji je bio na raspolaganju od 2000. do 2006. godine.

vodilo vladino Povjerenstvo za izradu HKO-a, a osim predstavnika obrazovnih institucija i drugih državnih i javnih tijela, aktivno su se uključili i svi relevantni socijalni partneri.

Rad Povjerenstva odvijao se uz intenzivnu komunikaciju i suradnju s tijelima i agencijama Europske komisije kao što je Opća uprava za obrazovanje i kulturu Europske komisije kroz rad Savjetodavne skupine za Europski kvalifikacijski okvir. Uspostavljena je i suradnja s Odjelom za visoko obrazovanje Vijeća Europe, ključne organizacije u smislu koordinacije razvoja politika i instrumenata za razvoj kvalifikacijskih okvira za visoko obrazovanje.

Kao rezultat rada Povjerenstva proizašlo je nekoliko dokumenata, a najznačajniji je *Pojmovnik Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira* i dokument pod nazivom *Radne skupine za izradu standarda kvalifikacija*. Dokument je prihvatilo Povjerenstvo u lipnju 2009. godine. U *Pojmovniku HKO-a* navedeni su i objašnjeni najvažniji pojmovi i termini, prezentirani mjerljivi pokazatelji razina (opisnice), navedene osnovne sastavnice i svojstva kvalifikacije te dat prikaz daljnjih koraka na razvoju HKO-a.

Nadalje, koristilo se sredstvima iz programske komponente IPA-e (Instrument predpristupne pomoći) u kreiranju standarda zanimanja, standarda kvalifikacija, izrade obrazovnih programa i sustava osiguravanja kvalitete. Radilo se na pripremi Izvješća o povezivanju s EQF-om i QF-EHEA-om te na Zakonu o HKO-u koji je nakon višemjesečne javne rasprave usvojen u Hrvatskom saboru 8. veljače 2013. godine.

Zakonom o HKO-u, u svrhu osiguravanja kvalitete i transparentnosti primjene HKO-a, uspostaviti će se i Registar HKO-a, sustav vođenja podataka o skupovima ishoda učenja i programa za stjecanje i/ili vrjednovanje skupova ishoda učenja, standardima zanimanja, standardima kvalifikacija i programa za stjecanje i/ili dodjelu kvalifikacija, te drugim podacima od interesa, s ciljem njihova povezivanja i usklađivanja.

U narednom periodu potrebno je donijeti Pravilnik o registru HKO-a, Pravilnik o priznavanju i vrjednovanju neformalnog i informalnog učenja, osnovati sektorska vijeća i Nacionalno vijeće za ljudske potencijale te uspostaviti informacijski sustav za podršku.

4. Osnovni elementi Hrvatskog kvalifikacijskog okvira

Kao što je i prethodno navedeno, dogovoreno je da u Republici Hrvatskoj izgradimo jedinstveni zajednički nacionalni kvalifikacijski okvir, kojim se obuhvaćaju opće, strukovno i visoko obrazovanje te uključuju svi oblici učenja. HKO zasnovan je na ishodima učenja, kreditnim bodovima i jedinicama (odnosno modulima) ishoda učenja.

Osnovne su zadaće HKO-a:

- uključivanje i povezivanje svih sudionika te osiguravanje komunikacije između njih
- prikazivanje obrazovnog sustava, tj. povezivanje postojećih kvalifikacija („starih“ i „novih“) za međunarodnu razmjenu
- osiguravanje pretpostavaka za modernizaciju i reformu obrazovnog sustava.

Provedba HKO-a predviđa izradu Registra HKO-a koji će omogućiti:

- izgradnju i provedbu transparentnog sustava osiguravanja kvalitete
- izgradnju sustava priznavanja neformalnog i informalnog učenja
- osiguravanje mobilnosti i poticanja cjeloživotnog učenja
- transparentnije povezivanje s EQF i QF-EHEA, kao i druge povezane inicijative na razini EU-a.

HKO uvodi pojam kvalifikacija u najopćenitijem smislu, čime se stvaraju dvije klase kvalifikacija:

- cjelovite ili potpune;
- djelomične (posebno značajne za cjeloživotno učenje i osiguranje fleksibilnosti obrazovnog sustava).

Osnovni pojmovi HKO-a jesu:

- ishodi učenja (modularno prikazani)
- kvalifikacije
- kompetencije
- standardi zanimanja.

Ishodi učenja označavaju sve što se stječe učenjem i što je vrjednovano, tj. *kompetencije* koje su vrjednovane od strane ovlaštenih ustanova. Pozitivno vrjednovana i ocijenjena znanja i vještine (tada i njima pripadajuća samostalnost i odgovornost) nazivamo ishodima učenja, čime se naglašava da ishodi učenja pripadaju točno određenoj osobi i da je izvršeno dokazivanje njihova posjedovanja (npr. ispitima).

Cjeloviti i svrsishodni skup ishoda učenja određenih razina, obujma i profila, koji se dokazuje svjedodžbom ili diplomom, odnosno drugom javnom ispravom, izdanom od ovlaštene ustanove naziva se *kvalifikacija*.

Standard zanimanja označava popis svih poslova koje pojedinac obavlja u nekom zanimanju i popis kompetencija potrebnih za njihovo uspješno obavljanje.

Postoji više različitih načina mogućih podjela svih ishoda učenja, odnosno kompetencija. Mnoge rasprave uglavnom su vodile do prijedloga razdvajanja onoga što se odnosi na znanje od onoga što stvara uvjete za njihovu praktičnu primjenu. Analizirajući takve podjele, EQF predlaže prikaz svih kompetencija kao: *znanja, vještine i kompetencije (samostalnost i odgovornost)*. Ovaj prikaz ne ispušta niti jednu vrstu kompetencija te nema bitnih preklapanja u prikazivanju. Strukturiranje svih kompetencija radi se s ciljem lakšega opisivanja i određivanja razina složenosti. Pretpostavlja se da je upravo navedena podjela kompetencija na: *znanja, vještine* te pripadajuća *samostalnost i odgovornost* optimalna struktura prikaza.

U HKO-u izabrana je slična struktura prikaza svih kompetencija koje se mogu steći bilo kojim oblicima učenja: *znanja, vještine* te pripadajuća *samostalnost i odgovornost*. Vještine u HKO-u prikazuju se kroz spoznajne (logičko i kreativno razmišljanje), psihomotoričke (fizička spretnost te upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala) i socijalne vještine. Vještine se odnose na sve ono što omogućava odgovarajuću primjenu znanja, bez obzira odnosi li se ta primjena na brzinu i količinu obrade informacija, odlučivanja ili fizičke reakcije, kao i ponašanja i odnose s drugima unutar različitih društvenih skupina, ili kombinaciju različitih vještina.

5. Osiguravanje kvalitete u Hrvatskom kvalifikacijskom okviru

Osiguravanje kvalitete označava sustav i postupke koje primjenjuje neka ustanova s ciljem realizacije dogovorenih standarda te njihova stalnog unaprjeđivanja. Osiguravanje kvalitete postaje osnovni dio svakog kvalifikacijskog okvira, pa tako i HKO-a i uključuje:

- razvoj i provedbu kvalifikacijskog okvira,
- predviđeni sadržaj kvalifikacije, odnosno relevantnosti predviđenih ishoda učenja prema potrebama tržišta rada i drugim potrebama pojedinca i društva,
- sustav formalnog obrazovanja,
- ispite i druge postupke vrjednovanja ishoda učenja,
- dodjelu kvalifikacije.

Osiguravanje kvalitete obrazovanja jest proces kojemu je uloga praćenje provedbe zadanog procesa formalnog obrazovanja, provjere stečenih kompetencija i dodjele kvalifikacija, čime se postiže izvrsnost procesa i pouzdanost kvalifikacije. Na taj način se sprječava mogućnost institucionalne i personalne zlouporabe i otvara prostor za relevantno pozicioniranje institucijama i pojedincima, koji ih predstavljaju, u obrazovnim strukturama na svim razinama.

Kvaliteta ishoda učenja i kvalifikacije označava pouzdanost iskaza javne isprave (ili drugih dokumenata) kojom se prikazuju ostala svojstva ishoda učenja i kvalifikacije. Kvaliteta se prikazuje kroz dvije dimenzije: osobnu i institucijsku. Osobna dimenzija kvalitete opisuje pouzdanost postojanja iskazanih ishoda učenja (odgovarajuće razine, obujma i profila) kao svojine pojedinca i iskazuje se ocjenama, a institucijska kvaliteta govori o pouzdanosti odgovarajuće institucije koja je formalno vrjednovala ishode učenja i izdala konkretnu javnu ispravu o njima.

Osiguravanje kvalitete u kvalifikacijskim okvirima ostvaruje se kroz analizu potreba tržišta rada i drugih potreba društva i pojedinca, izradu standarda zanimanja, odgovarajućih obrazovnih programa, uključujući transparentno definiranje kriterija i postupaka vrjednovanja ishoda učenja i dodjele kvalifikacije.

6. Razine kvalifikacija u Hrvatskom kvalifikacijskom okviru

Razine kvalifikacija označavaju složenost i doseg stečenih ishoda učenja, a opisuju se skupom mjerljivih opisnica, uključujući ukupni iznos kreditnih bodova i uvjete pristupanja stjecanju kvalifikacija.

U Hrvatskom kvalifikacijskom okviru uvode se razine i podrazine za kvalifikacije te samo razine za module/jedinice ishoda učenja, kako slijedi:

- za kvalifikacije: 1; 2; 3; 4.1; 4.2; 5; 6; 7; 8.1; 8.2;
- za skupove ishoda učenja: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8.

Pridruživanje kvalifikacija (vrste obrazovanja) razinama u HKO-u prikazano je u Tablici 1.

Tablica 1 – Pridruživanje kvalifikacija (vrste obrazovanja) razinama u HKO-u

Razina HKO-a	Kvalifikacija (vrsta obrazovanja)
1.	osnovno obrazovanje
2.	strukovno osposobljavanje
3.	jednogodišnje i dvogodišnje srednjoškolsko strukovno obrazovanje
4.1.	trogodišnje i troipolgodišnje strukovno obrazovanje
4.2.	gimnazijsko srednjoškolsko obrazovanje; četverogodišnje i petogodišnje strukovno srednjoškolsko obrazovanje
5.	stručni studij (180 ECTS bodova); strukovno usavršavanje i osposobljavanje; programi za majstore
6.	sveučilišni preddiplomski studiji; stručni preddiplomski studiji
7.	sveučilišni diplomski studiji; specijalistički diplomski stručni studiji; poslijediplomski specijalistički studiji
8.1.	poslijediplomski znanstveni magistarski studiji
8.2.	poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studiji; obrana doktorske disertacije

Za povezivanje s EKO-om i QF-EHEA-om potrebno je ispuniti određene kriterije i postupke koji se trebaju provesti i poštivati kako bi se provelo međusobno transparentno povezivanje, o čemu se u samom izvješću treba detaljno očitovati (izvor: European Commission (2011): EQF note 3: Referencing national qualification levels to EQF, <http://europa.eu>). Način povezivanje razina i podrazina kvalifikacija u HKO-u s razinama EQF-a i QF-EHEA-a prikazan je u Tablici 2.

Tablica 2 – Povezivanje razina HKO-a s razinama EQF-a i QF-EHEA-a

Razine u HKO-u	Razine u EQF-u	Razine u QF-EHEA
1.	1.	
2.	2.	
3.	3.	
4.1.	4.	
4.2.	4.	
5.	5.	1.
6.	6.	1.
7.	7.	2.
8.1.	8.	2.
8.2.	8.	3.

U HKO-u je uvedeno osam razina kvalifikacija s dvjema podrazinama u interesu transparentnijeg povezivanja s EQF-om i QF-EHEA-om, a podrazine su uvedene zbog interesa pojedinih sudionika u Hrvatskoj te zbog lakšeg eventualnog brisanja nekih ili svih podrazina kada se u budućnosti za to stvore prilike.

Opisnice razina u HKO-u obuhvaćaju cijeli spektar ishoda učenja, neovisno o obliku učenja ili ustanovi, sve od osnovne škole do doktorata. Obuhvaćaju i radne aktivnosti i učenje, akademski dio, ali i strukovni koji je direktno namijenjen tržištu rada. Opisnice uključuju početno (inicijalno) obrazovanje, kao i ono koje se izvodi zbog unaprjeđenja, tj. sve oblike učenja, formalnoga, neformalnoga i informalnoga, tijekom cijeloga života.

Opisnice odražavaju i specijalizaciju i općenitost. To znači da približavajući se najvišoj razini, ne znači nužno da će znanja ili vještine biti sve više i više specijalizirani. To je, naravno, moguće u mnogim slučajevima, osobito u istraživačkomu dijelu. No, drugdje to može označavati sve općenitije razumijevanje nekih problema.

Opisnice su tako iskazane da se dovoljno razlikuju od jedne do druge razine, pokazujući razvoj složenosti i doseg. Sve razine izgrađene su tako da više razine automatski uključuju sve kompetencije što prikazuju niže razine, i nije potrebno ponavljati istim zapisima. Opisnice razina ishoda učenja sastavni su dio Zakona o HKO-u.

7. Zaključak

Izrade nacionalnih kvalifikacijskih okvira i povezivanje s „meta“ okvirima ubrajaju se u strateške europske projekte, važne za promjene u sustavu obrazovanja i prilagođavanja obrazovanja potrebama tržišta rada, mobilnost građana i studenata te poticanja cjeloživotnog učenja kao imperativa napretka i razvoja. Na međunarodnoj razini postoji velika zainteresiranost širokog kruga zemalja i izvan EU-a za Europski kvalifikacijski okvir i njegovu provedbu (u postupku stvaranja dva su nova kvalifikacijska okvira kao metaokviri – za azijsko područje te za područja oko Australije). Provedba EQF-a i QF-EHEA-a kroz povezivanje s nacionalnim kvalifikacijskim okvirima zemalja sudionica ovog procesa osigurat će transparentan pregled stanja kvalifikacija i njihovu pouzdanost na europskom tržištu.

Da bi pojedina zemlja osigurala povezanost s EKO-om i EQF-om, potrebno je sustav kvalifikacija prilagoditi nizu zahtjeva kako bi postao razumljiv, transparentan i usporediv, što nije nimalo jednostavno jer su sustavi obrazovanja vrlo različiti. Pri tome je važno ne ugroziti dosadašnja postignuća u razvoju obrazovanja, poštivati nasljeđe i tradiciju i osigurati pouzdanost sustava nakon uspostave.

Donošenjem Zakona o HKO-u, Republika Hrvatska osigurala je jedan od najvažnijih uvjeta za pristup navedenim europskim procesima povezivanja kvalifikacijskih okvira, odnosno sustava. Također su se osigurali uvjeti za promjene u smislu poboljšanja kvalitete obrazovanja i uspostavljanja bolje komunikacije između tržišta rada i sektora obrazovanja.

Realnoj provedbi HKO-a još prethodi zahtjevan posao u izradi pozakonskih akata, usustavljanju registra HKO-a i podregistara, te osnivanju nacionalnog vijeća i sektorskih vijeća, a, što je još važnije, i stavljanje u funkciju svih navedenih tijela i institucija.

Literatura

1. Beljo Lučić, R.; Buntić Rogić, A.; Dubravac Šigir, M.; Dželalija, M.; Hitrec, S.; Kovačević, S.; Krešo, M.; Lekić, M.; Mrnjauš, K.; Rašan Križanac, M.; Štajduhar, M.; Tatalović, M.; (2009.): *Hrvatski kvalifikacijski okvir, Uvod u kvalifikacije*, Vlada RH, MZOŠ, <http://hko.vlada.hr>
2. Bergen, S.; (2007.): *Qualifications – Introduction to a concept*, Vijeće Europe.
3. European Commission (2008.): *European Qualifications Framework for Lifelong Learning*, Luksemburg, <http://europa.eu>.

4. European Commission (2010.): "Europe 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth", <http://europa.eu> .
5. European Commission (2010.): "EQF note 2: Added value of National of Qualifications Framework in implementing the EQF", <http://europa.eu>.
6. European Commission (2011.): "EQF note 3: Referencing national Qualifications Levels to the EQF", <http://europa.eu>.
7. European Commission (2011.): "EQF note 4: Using Learning Outcomes", <http://europa.eu>.
8. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2007): Polazne osnove Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira, <http://hko.vlada.hr>.
9. *Konačni prijedlog Zakona o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru*, Hrvatski sabor, P.Z. br.183., usvojen 8. veljače 2013. god.
10. The official Bologna Process website July 2007 – June 2010; Overarching framework of qualifications of the EHEA; <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/qf/overarching.asp>.
11. The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011 – 2020 http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_en.pdf.
12. Trends in VET policy in Europe 2010 – 12 Progress towards the Bruges communiqué Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012; CEDEFOP; Working paper, No.6/2012.

Sonja Kovačević*

Marina Tatalović**

Lo sviluppo del quadro qualificativo croato

UDK: 37.04

Articolo compilativo

Ricevuto: 21. 5. 2012.

Accettato per la stampa: 14. 5. 2013.

Riassunto: *Il quadro qualificativo croato (HKO) è uno strumento costruito appositamente per garantire un sistema organizzato, sostenibile e comparato di qualifiche che esistono e/o vengono acquisiti nella Repubblica di Croazia e per collegarlo con il quadro qualificativo europeo (EQF) nonché con il quadro qualificativo europeo dell'alta educazione (QF – EHEA). Il quadro deve altresì generare un legame tra il sistema croato e i sistemi degli altri paesi. In funzione della realizzazione di questo compito complesso, in piedi da quasi un decennio, nel parlamento croato, in data 8 febbraio 2013, è stata approvata la Legge sul quadro qualificativo croato.*

Il realizzarsi delle premesse per lo sviluppo e la messa in opera dell'HKO si è verificato parallelamente con lo sviluppo del quadro qualificativo europeo per il lifelong learning (EKO / EQF) e il menzionato QF – EHEA.

Al livello internazionale, il compito dell'HKO è quello del riconoscimento del livello delle qualifiche ovvero del titolo di studio e delle rispettive competenze sul mercato europeo, un mercato ad alta competitività. Inoltre, il compito dell'HKO sarebbe quello di rassicurare la cooperazione tra i ministeri preposti e i settori delle istituzioni incaricate con lo scopo di creare un fruttuoso legame tra il mercato del lavoro e l'accademia.

Parole chiave: *Quadro Qualificativo Croato, Quadro Qualificativo Europeo, Quadro Qualificativo Europeo dell'Educazione, risultati dello studio, mercato del lavoro, competenze, lifelong learning, garanzia di qualità.*

*Sonja Kovačević
Filozofski fakultet u Splitu
sonja@ffst.hr

**Marina Tatalović
savjetnica Koordinacije
za društvene djelatnosti
i ljudska prava,
Vlada Republike Hrvatske
Marina.Tatalovic@vlada.hr

** Sonja Kovacevic
Faculty of Philosophy, Split
sonja@ffst.hr

**Marina Tatalovic
Adviser for Coordination
of Social Activities
and Human Rights,
Government of the
Republic of Croatia
Marina.Tatalovic@vlada.hr

*Dr. sc. Sonja Kovačević,
ricercatrice confermata
sonja@ffst.hr
Facoltà di Lettere e Filosofia,
Spalato
**Marina Tatalović, consulente
del Coordinamento per le attività sociali e i diritti umani,
Il governo della Repubblica
di Croazia
Marina.Tatalovic@vlada.hr